

Bizalmat a bizalomért

Változó falukép — változó, formálódó emberek. Az idegen, aki Lakócsán jár, ennyit pár óras beszélgetés és szemlélődés után is megállapíthat. A házak megszépültek. Néhányra hármás ablak került, hogy több fény jusson a lakásba. Két betoncésik szalad végig a Fő utcán. Öröndetes dolog mindez. De az még inkább, hogy az emberi értelemre is kiépültek már a hármás ablakok. Szabadon zuhoghat be a fény, és akarják is, hogy zuhogjon.

1 A kíváncsiság vitt el Lakócsa egyik öregéhez. Szeretettel, a megbecsülés hangján szólnak róla. A földosztó bizottság volt cövekerője, a falu veteránja, az első szövetkezeti nyugdíjas, a legöregebb párttag, *Kádár Mihály* bácsi hetven éves. Szikár termet, egyenes jellem — ilyené kovácsolta az élet. Ma is dolgozik, pedig »kétszer késeleték meg« az orvosok. Kis házának kapuja előtt a padon üldögél. Négyen vannak vele. Beszélgetnek.

A szövetkezeti munkáról politizáltak. A legjobb gyűlést itt, a kispadon lehet megtartani...

Mondom, hogy beszélgetni jönnék én is. Tudom, hogy nem csinált soha karriert. Nincs szép nagy háza, a bútorok is régiék. És ő is a régi: kérges kezű, nyílt szívű kommunista. Az érdekelne, hogyan, miben változtak meg az emberek? Egyetlen mondatban válaszol:

— Nálunk most negyvenfőtint szocializmus van...

Magyarázni kezd:
— Volt itt szorgalom és akarat. Csak a bizalom hiányzott. Most az is megvan...

A történelemből tudom, hogy jogos volt ez a bizalmatlanság. Tapasztalatból, hogy milyen nehéz volt bizalmat adni helyette.

szó mellett ezt is megtanulják: a miénk? Gondolta-e? Ha igen, hitt-e benne? Hiszen közben voltak téves utak, lélekvesztető évek is.

Csendes a válasz:

— Bízam benne, elvtárs. Egyszerű, tanulatlan ember vagyok én, nem ismerem a tudományokat. Csak azt tudom, hogy amit a párt akar, az az egész népnek jó. És ha sokan akarjuk, akkor meglesz.

Végül azt kérdezem még meg, hogy mit szeretne nagyon.

— Azt, hogy ezen az egyenes úton menjünk tovább. Hogy helyettünk fiatalok lépjenek az első sorba. Mert vannak ilyenek. A bizalom felhozta ezeket az embereket...

Nevüket sorol, tíznél is többet.

2 Egykor a szellemi sötétségről is nevezetes volt ez a falu. A tudatlanság imapadba hajtotta a népet. Hinni akartak valamiben, az ószószék-ről hitet hirdettek. Azóta sokan rájöttek már, hogy gazdaságosabb dolgokban is lehet hinni. De a falu egy részét ezen a ponton még köti a múlt.

Az első, akit *Kádár bácsi* mondott: *Darabos György*. Megbízható, lelkiismeretes, föltette az életét a becületlen munkára — ennyit tudok róla. Meg azt, hogy paraszt volt (ebben a faluban a többség summás kenyéren élt), és éppúgy fáradozik, mint azelőtt. Mi tartja távol, hogy az első sorba lépjen? Bizalmatlan? Azt mondja, nem. A kommunisták megtanították hinni.

— Okos ez a parasztpolitika, és az a jó, hogy a párt ma eljön hozzám meg a többiekhez, kíváncsi a véleményünkre, kikéri a tanácsunkat.

Akkor mi a gát? Megkondul a toronyban a lélekharang. *Darabos György* elmutat valaho-

A sebeket begyógyította az élet. Az értelem felfogta a változást. Tudatosan tesz a máért, a holnapért. Jó hallani a valómást.

A harmadik: *Farkas József*. Egészséges, erőteljes duzzadó fiatalember.

— Kettőn a felelőssel kétszázhusz forintot keresünk naponta a szövetkezetben...

Csak jót mondanak róla. Mi választja el? Akkorra felelősséget érez a közösért, mint az elnök. Ugy vigyáz a miénkre, mint a legdrágább kincsre. Belebetegedne, ha egy-szer véletlenül nem úgy látná el az állatokat, ahogy kell. Mi a válaszfal?...

3 Még tízen mondják el véleményüket a vezetéről, és a párt politikájáról. Közül állnak a falu kommunisztáihoz, az eszméhez. Elharcosai a jövőnek, felelősséget éreznek mindenért, amit tesznek. Ott lenne a helyük az első sorban. Kézen kell fogni őket, és oda kell vezetni. A múlt utolsó burka már hártavékony. Le kell fejteni, szabaddá kell tenni azokat, akiket még köt a misztikum.

A szép feladat a falu kommunistáira vár. Azokra, akik tudtak bízni. Zuhogjon be a fény a nyitott ablakon. Vegyék maguk mellé azokat, akik már most is ott állnak. Adjanak bizalmat a bizalomért.

Németh Sándor

Somogyból indult el...

Bernáth Aurél Kossuth-díjas

A hang a telefonban

udvarias, tiszta, szinte dallamos. Kérdései tömörek, meghívása természetesen egyszerű. Azé a művészé, aki hozzászokott a hírnévhez és az emberi kíváncsisághoz. De aki — ismerve az idő törvényeit — céltudatosan bánik életével.

Már a fekete után szólok erről a benyomásról. Emiatt lettem a gyerekekre, aki konokul otthagya a Balatonnál szórakozó családot. Az esteben gyalog indul haza, Marcaliba, mert nem tetszik neki, hogy a jogász apa másokat táncoltat. Ilyen konok céltudatossággal indult neki a festői pályának is?

Tűnődve dől hátra a pamlog. Behunyt szemmel idézi vissza azt a pillanatot, amikor eldönt, hogy nem lesz költő belőle. De még egyáltalán nem volt biztos, hogy festő lesz. Költőnek készült ugyanis. Versesfüzetét mindig a hátsó zsebében hordta. Egy nyári vakáción egy kedves öregember csónakból átalakított vitorlására kéredezkedett. A hirtelen jött viharban felborultak. Órákig hanykolódtak a csónak szélébe kapaszkodva. Ki akart úszni segítségért. Már meztelenre vetkőzött, de Lajos bácsi az utolsó pillanatban visszafogta. Végre a partról megindult feléjük egy csónak. Ki-

»Bernáth Aurél. 1895., Marcali. Kossuth-díjas festőművész és író.« Szárazon jelzi a lexikon az indulást és a rangot. S így szól ő maga plasztikus szép, festőszemmel, érző költőséggel megírt könyvében:

»Ha jelképet kellene választanom magamnak, akkor az ezüstnyárfát választanám. Vannak perceim, amikor azt érzem, hogy nyárfából, száraz nádból, sásból és vízből vagyok összeszöve.« Néhány sorral alább: »E gyermekkori tájélmények olyannyira belém ivódtak, hogy kezdetben képeim tárgya csak a víz s a környezete volt.« S még ugyan-ezen az oldalon: »Már rég elszakadtam gyermekkori környezetemtől, de azóta többször voltam ott, tehát megállapíthatom, hogy e vidék nem valami különösen szép. De én... mégis mindig azt érzem: ez az igazi!«

értek a partra, de a versesfüzet ottmaradt. Elnyelte a rajongásig szeretett tó vize.

— Így esett, hogy nem lett belőlem költő. — Legyint. — Ki tudja, tán a sors ujjja volt...

Hogy festő lett,

az itt dőlt el Kaposváron. Ebben a »józan, szinte aluszékony, a művészet iránt közönyös«, de »plebejus« városban. Ahol akkoriban nem volt se gróf, se püspök. Ahol annak, aki elért valamit, elfelejtették alacsony származását.

A segítség a Rippl-Rónaiaktól jött. Az intés Ödön bácsitól, a jószívű műgyűjtőtől, a példa Józseftől, a nagy festőművésztől. A kaposvári évek utolsó napjaiban, az első világháború kezdetén jött az intés. Sétáltak az utcán, s akkor minden átmenet nélkül így szólt Ödön bácsi.

— A festő legyen szerény... Megsejtette-e, mi lesz a szárnyait épp csak próbálgató ügyvédbojtárból? Aki szomszajosan itta a Turul művésztalánál elejtett szavakat? Aki ma már ismeretlen festőktől is tanult, s Kajetántól, a cipészegédőtől hallott a szocializmusról?

Megállnak egy faluban. Az éji csöndben tücskök ciripelnek, békák vartyognak. S ekkor füstszagot érzett.

— Enyhe füstszag terjengett, mint disznóöléskor a kertek alján hamvadó szalmáé. Vagy tán fűreszport égettek? Nagyot lélegeztem a sötétben. Itthon vagyok, hazaérkeztem.

A szülőföldnek nem kellett semmit sem adnia, az mindig benne volt...

Harmincnyolcban vég-

leg hazatér. Pesten telepedik le. S újra feltámad benne a régi szerelem. Írnia kell valamit a festészetéről.

— Belülről fűtött. Éreztem, szunnyad bennem valami...

Negyvenötben, a háború végén mindene odaveszett. Naplók, novellák, levelek, a kilenc helyen szétszórta 240 kép.

S újra kezdi az életet. Fest és ír. Negyvenhétben megjelenik könyve, az *Írások a művészetéről*. Azután az *Így éltünk Pannóniában*, az *Utak Pannóniából*, majd a *Múza körül*.

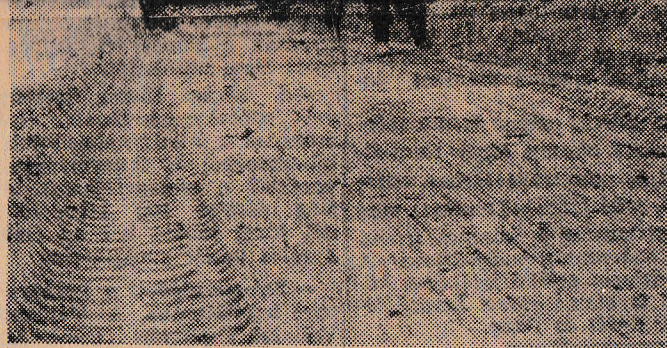
megyünk, így értünk, az mind valóra válik...

Mi minden történt azóta? Vajon gondolta-e akkor ez az öreg kommunista, hogy a sápadt halálnak (így nevezték itt a gümőkört) lefogják a kaszáját? Mert az itt nagyon aratott. Gondolta-e, hogy minden lakásban lesz villanyfény, rádió? Hogy utat, egészségázat, gyógyszerárát és védőnőt kap a falu? Hogy az alkohol helyett a józan életbe szeretnek bele az emberek? Hogy a régen bicskázó, verekedő Lakócsa egykor másról lesz nevezetes? Hogy ezek a konokul akaró, szorgalmas emberek az enyém

— Ez. Még nemem van valami. Nem akarok tisztátlanul tisztának látszani. Azt hiszem, így becsületes...

Az élet már ezüstösököt húzott Jankovics Pál hajába. A szövetkezet lógondozója. Sok tüskét kapott az ötvenes években, saját kézzel söpörte le a padlását; annyit dolgozott, mint soha azelőtt, mégsem ment semmire.

— Akkor gondolni sem merem volna, hogy belőlem egyszer kommunista lesz. Mert pártonkívüli létemre is annak érzem magam...

Epül Berzence és Nagyatád között a 15 km-es útszakasz. A földmunkákat már a múlt évben megkezdték. Az alapot drávai kavicsból készítik.

gyázzanak a 310-esre! — katlant a telefon.

Az irányító tiszt a parancsnokra nézett. Várta az utasítást. A parancsnok egy pillanatra tévova tekintettel nézett rá, nyelt egyet, s halkán ezt mondta:

— Felszállás!

A børsisakba szerelt rádió hallgatójában süket csend volt. Szegszárdi őrnagy torkát szorongás környezte. Még egyszer ellenőrizte a műszereket, s várta, hogy az idegtépő másodpercek véget érjenek. Halántékában egy ér kalapált, amely egyre azt ütögette: rossz az idő... rossz az idő... A kabintetőre nagy hópamacsokat dobott a szél. Egyetlen dolog kötötte most le, hogyan fog felszállni. Eszébe jutott, munkagépek vannak a kifutón... Bekapcsolta, majd leoltotta a gép reflektorát. »Észre kell vennünk — villant át rajta —, muszáj!«

— Semmisítse meg a 113-as célt!... felszállás!

Torkában dobogott a szíve. A sötétben csak a radar piros fényt adó ernyője világította meg sápadt arcélét. Egy pillanatra felvillant előtte kislányának arccsokája, feleségének szöke haj koronázta arca... Kiengedte a feketét... A vadászpilót végigfutott a betonon, egyre sebesebben forogtak a kerekei, s aztán, mint az Albatrosz, a tengerek vihar-madara, befúrta magát a hófelhők közé...

A magasságmérő óra mutatója ideges rezgésekkel mutatta a számokat: 800... 1500... 3000... 4000 méter. A pilóta arcán apró izzadságcseppek gyöngyöztek. A felszállás sikerült.

— A 310-es jelentsen... A 310-es jelentsen...

A nyomasztó érzés megszűnt. Most már csak egyetlen érzés volt benne, megsemmisíteni az ellenséges repülőgépet. Felkiáltott.

— A 310-es jelentkezik... Magasság 4000 méter... Irány nyugat... Keresem a célt...

— Fokozza a sebességet... Magasság 3000... Keresse a célt...

A gép a felhők között száguldott. Sötét volt, zuhogott a hó. A felhők, mint a polip karjai fonták körül a gépet s vele együtt az embert, a pilótát. Kis csattanásokkal egyenlítődtől ki a felhő és a gép elektromos töltése, s apró lángnyelvek táncoltak felületén. A lokátor ernyőjén egyre nagyobbodott egy apró pont. A cél közelébe ért, s csak műszereiben bízhatott.

— Elértem a 220x2 négyzetet... Körözök...

— Ereszkedjen 1500-ra... A gép orra a földnek fordult. Szegszárdi őrnagy a kabintető üvegén át főnézett. A felhők között mintha megcsillant volna valami.

— Látom a célt!... Fölöttem 2500 méteren... Felkészültem a támadásra!...

— Ne lőjjön!!... Forduljon északkeletnek, magasság 2000 méter!... Tisztázódott az idegen gép és utasainak kiléte. — 310-es, figyeljen! — megismerte parancsnoka hangját. — Hogy érzi magát?

— Jól... de...

— A reptér fölött rosszak a látási viszonyok, nem tud leszállni... Kértünk időjárásjelentést... N-ben is vastag a felhőtakaró... Értésítettük őket, hogy ott próbál leszállni... Ha úgy látja, hagyja el a gépet!

— ... értettem.

A vadászgép engedelmesen fordult balra, s hátraszegett szárnyakkal fúrta magát a felhőkbe. Szegszárdi őrnagy szeretettel nézett végig a jól ismert műszereken. Elhagyjam? — gondolkodott —, s ha nem tudok leszállni, ha összelőröm... — nem jutott tovább, mert a másik repülőter keresete.

— 310-es, jelentkezzen!... 310-es, jelentkezzen!... A látási viszonyok rosszak, esik a hó... A leszálló pálya havas... Elromlott a világításunk... emelkedjen... hagyja el a gépet...

A gép a repülőter fölött körözött, de egyre lejjebb ereszkedett. Szegszárdi őrnagy már határozott. Nem hagyja magára a repülőgépet, megpróbálja a lehetetlent. Egész idejétől a leszállásra koncentrált.

Börkesztyűjében a keze megizzadt.

— Irányítson!... Irányítson!... kiáltotta — leszállók!...

A reptér irányító központjában megrökönyödve néztek egymásra a tisztek. »Örültség, kész öngyilkosság.« A parancsnok lépett a mikrofonhoz...

A beton fölött a távolban két fénypászta jelent meg. Rávetődött a hóra, a gép egyre többet veszített magasságából. Kerekeire huppant, s a frissen esett hóban a betonon végigszáguldott, hófelhőt vonva maga után.

A parancsnok s a többi tiszt, a katonák kirohantak az épületből. Az asztalra ejtett hallgatóban alig hallhatóan megszólalt Szegszárdi őrnagy hangja:

— A feladatot végrehajtottam!

ELTELT AZ ÖT PERC — sügta az amazony férjének —, kapcsolod be a televíziót.

A férfi odalépett a készülékhez, elcsavarta a gombját. A kis Ági a rekamién fekvő várta a tv-macit. A férfi tekintete megpillent a kislányon, amikor érezte, hogy felesége hozzásimul!

Gémes Gábor

Megemlitem, hogy a festő Rippl is megsejtett egy sorost. A Róma-hegyi villában láttam egy fiú arcképét. A szemekből rejtelmes bánat sugárzik. A fiú később a deportálás elől a halálba menekült.

— Rippl nagyon nagy művész volt — mondja még mindig becsukott szemmel. — Könyvemben igyekeztem őt a maga érdekes, színes egyéniségében ábrázolni. Mégis voltak, akik igazságtalannak találták a képet. Somogyiak is. Pedig nagyon tiszteltem, becsültem, szerettem őt.

Ez valóban kisugárzik a sorokból. De a jó szeretet igazságos. Ez kiderül abból is, ahogyan a kedves szülőföldről és a városról beszél. Szépül minden. A város modernségében is megőrizte kedves báját. Örül ennek. De amikor Kaposvár kultúráját említem, elhallgat. Mondom a példákat, a számokat. — Igen-igen — bólogat. — Sok minden történik ezen a téren. — Vett-e öntől a város képet? — kérdezem.

— Tőlem nem — mondja.

Iszik még egy kávét.

S közben az útról beszélgetünk. Nagybányáról, Bécsről, Németországról. Európa sok táját megjárta már. Teleszívta magát mámoros, tarka színekkel. Életre szóló művészi élmények tapadnak rá.

S haza, Somogyba vágyódott-e vissza?

Egy élményt mesél. A szicíliai Selinunteban a régi görög romokat nézi, s egyszer csak feltámad benne a honvágy. Orctáni, sírni szeretne, de csak kínlódik. S akkor ösztönösen fordul egyet. El a romoktól, hazafelé, a kéklő messzeségbe.

S később, a harmincas években jön haza feleségével Itáliából éterikus állapotban. S Fonyódtól késő este már nem jár a vonat. Nincs szállás. Taxival mennek Kaposvárig. Az út kirázza még a lelket is. Por árad be a nyitott ablakon.

Szervezte a Magyar Művészet folyóiratot.

Mint író is beérkezett. Művészete az írásban is kiteljesedett. Csupa szín, felfokozott hőfokú érzésvilág. Ugyanakkor tartózkodó megértés, mérték-tartó távolságtartás, szerénység.

Egy kicsit nehéz a két szerelemnek áldozni. Ha fest, az írás jut eszébe, ha ír, jövőendő képének színei vetődnek a lapokra.

Próbálja rendszerezni: negyed évig fest, negyed évig ír. De nehéz, nagyon nehéz megtartani.

Nehéz azért is, mert van még egy hivatása: a tanítás a főiskolán.

Tagja a Balatoni Intéző Bizottságnak is. Az ő javaslatára rendezik meg évente a keszthelyi zenei napokat. Ő szorgalmazta, hogy a tsz-ek is létesítsenek szerényebb üdülőket a Balaton csodálatos partjain. Szót emelt a Badacsony-hegy megmentése mellett.

Kevés az ideje. De azért szinte panaszkodik, hogy ez az intéző bizottság az utóbbi időben keveset hívja. Pedig nagyon szívesen menne.

Hát így. Ezerévszáz festményen és könyvein kívül ezért is jutott el a legmagasabb művészi elismerésig, a Kossuth-díjig.

Szereti a csöndet,

a vizet. A Balaton partján tölti nyarait, és mindig meglátogatja szülőföldjét. Megnézi a marcali házat s az apja által épített keresztúri Bélavárat. De csak kívülről álldogál. Nézi a kertet, a régi falakat, s ki tudja, mire gondol. De nem menne be, nem akarja zavarni a benne lakókat.

»A festő legyen szerény« — mondta Ödön bácsi. Ilyen lett ő is. Magas, szinte szikár ember. Széles, domború homloka, ráncatlan, haja alig őszül. Beszéde megfontolt, hangja nyugodt, csöndes.

Jövöre lesz 70 éves.

Nincs vele szemben nekünk, somogyiaknak valami tartozásunk?

Csákvári János